

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Відкрите заняття з теми
**«Україна-Русь: політико-економічний та
культурний розвиток»**

Методична розробка

КОНКУРС: «Педагогічний ОСКАР-2025»
НОМІНАЦІЯ: Педагогічна майстерність викладача
закладу фахової перед вищої освіти
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ: 21 Ветеринарна медицина
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ: 211 Ветеринарна медицина

Укладач:

Фоміченко Антоніна Леонідівна, викладач дисциплін суспільно-гуманітарного циклу, викладач-методист

Рецензент:

Суховенко Антоніна Павлівна, методист коледжу

Дана методична розробка включає матеріали, що містять основні риси розвитку культури України - Русі, матеріал про вплив прийняття християнства на подальший підйом культури та внесок князів «золотої доби» у розбудову держави України - Русі.

Дані матеріали можуть бути використані широким колом викладачів, кураторами груп, студентами при підготовці як до виховних заходів так і до мультимедійних тестів

Рекомендовано цикловою комісією загальноосвітніх дисциплін
Протокол № _____ від «_____» _____ 202__ року
Голова комісії _____ Лариса Садова

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ВІДКРИТЕ ЗАНЯТТЯ.....	5
ДОДАТКИ.....	14
Експрес – оцінювання «Історичний орнамент».....	14
Князювання Володимира: цікаві факти	15
Ярослав Мудрий і культурний розвиток Русі-України.....	16
Данило Галицький: цікаві факти з життя	18
Евристична бесіда за питаннями	20
Евристична бесіда «Мікрофон».....	21
Робота з історичним документом	22
Найвизначніші культурні пам'ятки Київської Русі-України	23
Початок державотворення. Версії походження слова «Русь».....	25
Презентація «Русь – це Україна».....	26
ВИСНОВКИ.....	35
ЛІТЕРАТУРА.....	36

ВСТУП

Культура Київської держави – яскраве та багатогранне явище, яке стало наслідком тривалого процесу внутрішнього розвитку східнослов'янського суспільства і увібрало все краще від своїх слов'янських предків та від світової цивілізації.

Запровадження християнства на Русі сприяло зміцненню державності, розповсюдженню писемності, створенню визначних пам'яток літератури. Під його впливом розвивалися живопис, кам'яна архітектура, музичне мистецтво, розширювалося і зміцнювалися культурні зв'язки Русі з Візантією, Болгарією, країнами Західної Європи. Разом з християнством на східнослов'янських землях були запроваджені церковний візантійський календар, культ “чудотворних” ікон, культ святих.

Християнство внесло позитивні зміни у світогляд людей. Якщо в основі політеїстичних релігійних вірувань, стародавніх слов'ян лежав страх перед стихійними силами природи, ворожими і пануючими, то християнство плекало надію на порятунок, почуття захоплення навколишнім світом.

Разом з тим християнство справило великий вплив на розвиток духовної культури Київської Русі. Як відомо, із його запровадженням літературною мовою на Русі стала, церковнослов'янська мова, створена приблизно за сто років до прийняття християнства болгарськими просвітителями Кирилом і Мефодієм.

Коли християнство стало державною релігією. Київської Русі, виникла потреба ознайомити віруючих з Біблією, життями святих, проповідями, а також з історією християнства та його світоглядом.

Слід зазначити, що до літератури-посередниці древньо-руські книжники підходили творчо: редагували тексти, вставляли власні зауваження, цитати тощо. До перекладної літератури входили: богослужбові книги - Святе Письмо, Тріоді, Октоїхи, Мінеї, Требники тощо; життя святих агіографи, патерики - збірники коротких розповідей про ченців, аскетів; кормчі книги - пам'ятки церковного права, церковні статuti; філософські твори типу “Шестодневу”; історичні хроніки; гомілетика - урочисті “слова” на церковні свята.

Великий вклад в подальший культурний розвиток України – Русі внесли князі Володимир Великий, Ярослав Мудрий та Данило Галицький. Саме вони розширили не тільки кордони України-Русі, а й сприяли подальшому її розвитку. І Україна-Русь в колишньому із поганської держави перетворилася на великоосвічену могутню країну, я якою «поріднитися» на основі династичних шлюбних зв'язків стало честю для розвинутих європейських країн.

ВІДКРИТЕ ЗАНЯТТЯ

ТЕМА: «Україна-Русь: політико-економічний та культурний розвиток»

Мета:

Навчальна – закріпити знання та повторити основні напрямки розвитку зовнішньої, внутрішньої та культурної політики князів Володимира, Ярослава, Данила Галицького та визначити значення прийняття християнства для культурного розвитку давньоруської держави;

Розвиваюча – розвивати вміння систематизувати інформацію та виділяти головні історичні терміни, вміння працювати з текстом історичного джерела, аналізувати його, давати характеристику історичним діячам, зіставляти окремі факти, події, використовувати різноманітні джерела знань, правильно застосовувати лічбу років в історії;

Виховна – формувати критичне мислення, усвідомлення важливості знань про значення введення християнства в українській державі та поваги до видатних історичних діячів, виховувати почуття національної гідності та патріотизму.

Вид заняття: семінар з використанням евристичної бесіди.

Міжпредметні зв'язки:

Забезпечують:

- *Культурологія:* «Культура Київської Русі періоду християнізації»;
- *Основи правознавства:* «Основи конституційного права»;
- *Основи економічної теорії:* «Економічна система суспільства»;
- *Українська література:* «Львівський «Хрест над Дніпром»;
- *Основи філософських знань:* «Філософська думка України-Русі»;
- *Основи правознавства:* «Теорії походження держави».

Предметні компетенції:

- Політична компетентність – визначення політичної ролі і місце Київської Русі-України в європейській історії.
- Інформаційна компетентність – аналізувати зміст отриманої історичної інформації по темі, застосовувати та пояснювати на прикладах терміни та поняття: «закон», «Руська правда»; «культура», «фреска», «мозаїка».
- Просторова компетентність – показувати на карті територію Київської Русі.
- Логічна компетентність – удосконалити навички роботи з джерелами інформації, вміння аналізувати й узагальнювати матеріал, робити висновки, висловлювати власну точку зору;

- Виховна компетентність – порівняльний аналіз понять, історичних термінів, встановлення та аналіз причинно-наслідкових зв'язків, визначення головного та другорядного.

Здобувачі освіти повинні:

знати: основні риси економічного та політичного розвитку Київської Русі України; складати політичні портрети князів, характеризувати причини і етапи феодальної роздробленості, аналізувати становище Давньоруської держави на міжнародній арені та значення прийняття християнства

вміти: порівнювати різні точки зору істориків та науковців на проблеми формування народності у Давньоруській державі, описувати явища і пам'ятки культури цього періоду, показувати на карті територію Київської Русі-України тощо.

Забезпечення заняття:

1. Наочні посібники:

- *Стенди:* «Давньоруська держава — Київська Русь в IX — на початку XII ст.»;
- *Історичні документи:* уривок з «Руської правди».
- *Історичні портрети:* князів Володимира, Ярослава Данила Галицького.

2. Роздатковий матеріал:

- Опорний конспект «Україна-Русь: політично-економічний та культурний розвиток»
- Історичний словник «Видатні постаті Київської Русі»;
- Копія сторінки з «Руської правди»;
- Схема: «Соціальна структура Київської Русі».

3. ТЗН: мультимедійна презентація «*Україна-Русь: політико-економічний та культурний розвиток*»

Місце проведення: кабінет «Суспільно-економічних дисциплін».

4. Література:

- Основна:

1. Історія України в документах і матеріалах. - Т.1: Київська Русь і феодальні князівства XII-XIII ст. - К.: АН УРСР, 1939. - 293 с.
2. Повість минулих літ. 4.2. - М.-Л.: АН УРСР, 1950. - 404 с.
3. Хрестоматія з історії Української РСР: В 2-хт. - Т.1. - К.: Рад.школа, 1959. - 747 с.
4. Бойко О. Історія України. К. -2002;
5. Білоцерківський В. Історія України: Навчальний посібник. — К.- 2007.
6. Історія України за ред. Смолія. К.,- 2000;
7. Кульчицький С. Історія України. К.,- 1997;

- **Додаткова:**

1. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-хт. Т.1. - К.: Либідь, 1992. - 640с
2. Смолій В.Енциклопедія історії України. К., 2004;
3. Ісакова Н.Історія України у схемах і таблицях К., 2005.

Зміст і структура заняття

I. Організаційний момент:

- перевірка присутності та готовності до заняття здобувачів освіти;
- створення оптимального психологічного клімату.

Метод психологічної настанови: «метод проєкції» (Слайд 2)

Викладач. *В Замбії є унікальна річка Луапула, що в перекладі означає «та що розсікає». Назва пояснюється тим, що вона розсікає одне озеро, далі тягнеться через гори та долини, потім ще через одне озеро, і нарешті досягає океану. Та особливість цієї річки в тому, що вона не змінює швидкості течії, а також не змішується з водою із озер, через котрі протікає. Рибалки свідчать про те, що риба, яку зловили із цієї річки та озера, відрізняється як і вода на смак...*

Самобутність та історична цілісність української народності дуже схожа на цю річку. Не дивлячись на те, скільки разів культуру нашого народу, включаючи її мову, хотіли потопити, вигубити та просто знищити, а вона існувала, існує та буде існувати як самобутній духовний скарб.

II. (15 хв.) Підготовка студентів до заняття:

Повідомлення теми і мети заняття

Викладач. Під час заняття ми маємо визначити зміни, що відбулися в Київській державі за часів правління Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Данила Галицького та розглянути їх зовнішню та внутрішню політику; з'ясувати значення діяльності князів для розвитку давньоруської держави, навчитися давати характеристику історичним діячам IX - початку XIIст.; прослідкувати культурний розвиток Київської держави, роль Данила Галицького в розбудові Галицько-Волинської держави. А також визначити значення прийняття християнства та подальші наслідки цієї події для розвитку культури України-Русі.

План

1. Етапи розвитку та становлення державності, князювання Володимира Великого, Ярослава Мудрого та Данила Галицького.

2. Культурний розвиток Русі-України та вплив прийняття християнства на подальший розвиток держави.*(Слайд 3)*

Методи: розповідь з елементами евристичної бесіди, проблемне питання

Викладач: Понад одинадцять століть тому східні слов'яни створили свою першу державу. Вона належала до найбільших, найрозвиненіших економічно й політично, держав середньовіччя. На величезному обширі від Чорного до Білого морів, від Карпатських гір до Волги жили русичі. Літописи та інші пам'ятки давньоруської літератури називають її Руссю, або Руською землею, вчені-історики - Київською, або Давньою Руссю. Могутньою, високо розвинутою й цілісною була матеріальна й духовна культура Київської Русі-України

Запитання: Які держави можна по-праву назвати попередницями Русі-України?*(Куявія та Артанія)*

Після прийняття християнства народ зводив величні кам'яні храми та собори, й ошатні дерев'яні житла, створював могутні фортифікаційні споруди своїх великих і малих міст, будував на тисячі верст захисні вали проти кочовиків.

Запитання: На які два періоди вчені-історики поділяють культуру Русі-України? Та яка дата є межею цих періодів? *(Дохристиянський та християнський. Дата - 988 рік - прийняття християнства князем Володимиром)*

На весь світ славилися вироби майстрів. Давньоруський народ творив свою усну історію у вигляді переказів і легенд, дружинних пісень і билин, фольклорних пам'яток. Традиції Русі-України виявилися настільки живучими й міцними, що дійшли до наших днів, здобувши нове життя в матеріальній і духовній культурі українців, росіян і білорусів.

Русь-Україна багато важила в політичному житті Європи і Близького Сходу. А після прийняття християнства з нею змушені були рахуватися візантійські та всі європейські імператори. Русь - Україна зробила величезний внесок до світової історії.

Запитання: Як прийняття християнства вплинуло на зовнішньо - політичне життя Русі-України? *(Християнізація змінила статус держави, її авторитет на міжнародній арені зріс в рази. Королі могутніх європейських держав вважали за особливу честь породичатися із коронованими особами Русі-України).*

І сьогодні на занятті ми повернемося з вами до витоків нашої держави, Київської Русі-України, про яку ми вивчали протягом останніх пар. Нашим

завданням буде: перевірити свої знання з теми, узагальнити їх у формі історичної конференції.

Сьогодні ми маємо активно працювати, щоб у кінці заняття отримати відповідь на проблемне питання.

Проблемне питання: «Яким чином християнізація Київської Русі-України вплинула на розвиток її державних і культурних традицій?». (Слайд 4)

III. Актуалізація опорних знань.

Методи: інтерактивна вправа «коло думок».

Експрес – оцінювання «Історичний орнамент». Додаток № 1

1. Князі, які вперше стали християнами? (*Аскольд та Дір*)
2. Княгиня - реформаторка? (*Ольга*)
3. Першу козацьку зачіску носив... (*Святослав*)
4. «Іду на Ви» - цей вислів належить... (*Святославу*)
5. Кого з князів і чому вбили древляни? (*Ігоря, за подвійний збір данини*)
6. Який собор збудовано і ким на честь перемоги над печенігами? (*Софійський. Ярослав Мудрий*)
7. Чому Володимира називають Великим? (*За введення християнства*)
8. В якому літописі описано боротьбу із половцями? (*«Слово о полку Ігоровім»*)
9. Які міста заснував Данило Галицький? (*Холм, Львів, Кременець, Стіжок*)
10. Рік утворення Галицько-Волинського князівства (*1199*)
11. Битва на Калці відбулася? (*1223*)
12. В 1362 році відбулося остаточне звільнення від монголо-татар Русі-України під час битви на річці? (*Синя Вода*)

IV. (55 хв.) Хід семінару з використанням елементів евристичної бесіди.

1. Етап найбільшого розвитку та становлення державності, князювання Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Данила Галицького.

Методи: бесіда, «мікрофон», робота з наочними посібниками, доповідь, пояснення

Викладач: Доповідачі виступають з підготовленими матеріалами студентських досліджень, які корегує викладач.

Теми доповідей:

1. Князювання Володимира: цікаві факти (*Додаток № 2*);
2. Ярослав Мудрий і культурний розвиток Русі-України. (*Додаток № 3*);
3. Зміцнення Галицько-Волинської держави за Данила Галицького (*Додаток № 4*)

Пригадайте:

☞ Евристична бесіда за запитаннями. (Додаток №5)

1. Коли було прийнято християнство і за якого князя? (988 рік, князь Володимир)
2. Який вплив мало християнство на внутрішню, зовнішню та культурну спадщину? (Змінило і докорінно поміняло).
3. Як називалася доба правління Ярослава Мудрого та Володимира Великого, Данила Галицького? (Золота доба)
4. Які спільні риси розвитку обох князівств (Київського та Галицько-Волинського) вам відомі? (Географічне положення на перехресті торгових шляхів, своєрідні політичні та культурні центри тощо)
5. Що побудував В.Великий, Данило Галицький для укріплення кордонів держави? (Укріплені споруди та міста)
6. Куди і чому їздив князь Данило і які наслідки поїздки? (В Золоту Орду)
7. Який князь намагався в останнє зміцнити Русь-Україну перед монголо-татарською навалою? (Володимир Мономах)
8. Що вам відомо про Ярослава Осмомисла? (Галицький князь, про нього сказано в «Слові о полку Ігоровім», знав 8 мов, тому має таке ім'я)

2. Культурний розвиток Русі України та вплив прийняття християнства на подальший розвиток держави.

☞ Орієнтовні відповіді студентів:

За часів Володимира Святославовича в Києві, Чернігові, Новгороді та інших містах було відкрито школи, де навчалися діти бояр, дружинників, духовництва. Крім державних у Київській Русі були й приватні школи. При храмах і монастирях, у князівських садибах створювалися бібліотеки. Князь «Святоша» витратив на книги всю свою казну, а згодом подарував їх Києво-Печерському монастирю. При монастирях існували спеціальні майстерні, де переписувалися й перекладалися книги з іноземних мов.

На цей період припав розвиток вітчизняного літопису і літератури. Так, у Софії Київській було написано перший давньоруський літописний звід (1037-1039) - відоме «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона. У 1073 р. було створено «Ізборник» - фактично першу давньоруську енциклопедію. Наприкінці XI - на початку XII ст. Києво-Печерського монастиря літописець Нестор написав «Повість временних літ».

У Київській Русі високого рівня досягла й музична культура, яка своїм корінням була пов'язана з язичницькими віруваннями. Ще в давні часи східні слов'яни супроводжували свята піснями, танцями, обрядами. З музичних

інструментів були відомі труби, дудки, флейти, гуслі. Про це свідчать фрески Софії Київської, де зображений оркестр із семи виконавців. При дворах князів створювалися ансамблі, а при церквах-хори.

Після запровадження християнства в Київській Русі почала розвиватися монументальна архітектура. Ще при Володимирові Святославовичі в Києві було збудовано соборну Десятинну церкву. Ярослав Мудрий прикрасив Київ на зразок Константинополя. Як і в Константинополі, у Києві було збудовано Золоті ворота - головний в'їзд до міста. У центрі Києва Ярослав звів прекрасний Софійський собор - високу муровану споруду, увінчану 13 банями. В середині собор оздоблений мармуром, мозаїками, фресками. На одній зі стін храму зображений Ярослав зі своєю родиною. У Чернігові було збудовано храм св. Спаса, який продовжив архітектурні традиції Десятинної церкви.

З архітектурою був тісно пов'язаний розвиток живопису і художнього різьблення. Усі собори Київської Русі прикрашалися мозаїками, фресками, іконами. Особливо високого рівня розвитку досяг монументальний живопис, найкращі зразки якого прикрашають Софію Київську. Мозаїчні композиції виконані зі смальти 177 кольорових відтінків на золотавому тлі. Фрески вкривали всі стіни собору.

Серед тогочасних ікон вирізняються такі, як «Дмитро Солунський», «Печерська богоматір», «Борис і Гліб». У Києві було кілька іконописних майстерень. Одна з них діяла в Печерському монастирі, де працював відомий художник Алімпій, який навчався у візантійських майстрів. Прекрасними зразками різьблення на камені є плити Михайлівського і Печерського монастирів, капітелі Борисоглібського собору в Чернігові, соборів у Галичі та Юр'єві.

Народ Київської Русі створив високу матеріальну і духовну культуру, яка посіла гідне місце у світовій культурі середньовічної доби.

Методи засвоєння знань: евристична бесіда, «мікрофон» (Додаток №6)

1. За якого князя було відкрито школи в Києві, Чернігові, Новгороді та інших містах? (*Володимира*)
2. Ким було написано перший давньоруський літописний звід та яка його назва? (*Митрополит Іларіон, 1037-1039, «Слово про закон і благодать»*)
3. Коли написано і яка назва першої давньоруської енциклопедії? (*У 1073 р. було створено «Ізборник»*)
4. Який літопис належить перу монаха Нестора? (*«Повість минулих літ»*)
5. Які музичні інструменти були відомі на Русі-Україні? (*Труби, дудки, флейти, гусла*)
6. Яку церкву спорудив князь Володимир в Києві? (*Десятинну*)

7. Який собор збудував князь Ярослав на честь перемоги над половцями (*Софійський собор*)
8. Де було збудовано храм св. Спаса, який продовжив архітектурні традиції Десятинної церкви? (*У Чернігові*)
9. За допомогою чого прикрашалися усі собори Київської Русі? (*прикрашалися мозаїками, фресками, іконами*).
10. При якому монастирі була найвідоміша художня майстерня, та який відомий художник в ній працював? (*Вона діяла в Печерському монастирі, де працював відомий художник Алімпій, який навчався у візантійських майстрів*)

V. Самостійна робота студентів.

Методи: робота з історичним документом (*Додаток №7*)

Викладач. Розповідь про «Руську правду» Ярослава Мудрого.

- «Руська правда» — найвизначніший збірник стародавнього руського права, важливе джерело для дослідження середньовічної історії права та суспільних відносин Русі.
- Оригіналу Руської правди не знайдено, натомість збереглася значна кількість її списків з XIII—XVIII ст. Досі відкрито їх більше 100.
- Історія постановня Руської правди та її списків, що їх поділяють на три редакції (*коротку, широку і скорочену*), ще досі не є повністю досліджена.
- Руську правду (коротку редакцію) відкрив В. М. Татищев 1738 р. в тексті *Новгородського літопису*, написаного у 1440-их роках

Український правознавець, відомий політичний діяч Кость Левицький вважав, що найголовнішим джерелом «Руської Правди» було місцеве звичаєве право.

«Правда Ярослава» складалася із 18 статей:

- обмежено право помсти;
- встановлювалися грошові покарання за вбивство або скалічення;
- грошові покарання залежали від соціального стану потерпілого;
- охороняла приватну власність та її власника;
- закріпила нерівноправність осіб різних соціальних верств;
- найбільшими правами користувався князь, якому йшла частина штрафів, що накладали на злочинців.

Прочитайте уривки з «Руської правди» та дайте відповіді на питання:

1. Чи однаково карала «Руська правда» за вбивство представників різних верств руського суспільства: На вашу думку, чому? Чи захищав закон залежні верстви (холопів, челядь?)
2. Які із статей документа підтверджують існування залишків язичництва у давньоруському суспільстві і суперечать християнській моралі?
3. Як «Руська правда» відображала суспільне становище жінок?
4. Порівняйте покарання за вбивство і за крадіжку майна.

- **Про вбивство**

- «- Коли вб'є чоловік чоловіка, то метиться брат за брата, якщо сини одного батька, чи батька син, якщо племінник чи сестри син; а якщо не буде мститися - то 80 гривень за голову, коли вбитим буде боярин чи княжий тіун.
- - Якщо вбитим буде міщанин, чи купець, чи боярський тіун, або мечник, або ізгой, - то 40 гривень сплатити за нього, за вбивство вільної жінки - 20 гривень.
- - За сільського старосту чи княжого хлібороба - 12 гривень, а за смерда (вільний селянин) і холопа (раб) - 5 гривень, за рабиню - 6.
- - За ремісника чи ремісницю - 12 гривень.
- - За жінку-годувальницю - 12 гривень, навіть якщо вона раба».

VI. Підведення підсумків заняття.

Розв'язування проблемного завдання теми: «Яким чином християнізація Київської Русі вплинула на розвиток її державних і культурних традицій?».

Заключне слово викладача.

«Володимир землю зорав, Ярослав засіяв» - цим образним висловом літописець підкреслив наступність державних заходів Ярослава Мудрого щодо політики його батька — князя Володимира Святого. Стосувалися вони передусім справи поширення християнства, проте цілком справедливими є й до інших напрямків політичної діяльності. Ярослав Мудрий докладав багато зусиль для збереження територіальної цілісності та єдності Руської держави.

Данило Романович, який походив з династії Романовичів, відновив і розбудував Галицько-Волинську державу, створену його батьком Романом Великим. Правління Данила Галицького також вважається періодом найбільшого економічного, політичного й культурного піднесення держави.

Повідомлення оцінок здобувачам знань за усне опитування, відмітити кращі доповіді та відповіді.

VII. (1 хв.) Домашнє завдання: написати повідомлення на тему: «Писемність та літописання Русі-України та Галицько-Волинської держави».

ДОДАТКИ

Додаток № 1

Експрес – оцінювання «Історичний орнамент».

1. Князі, які вперше стали християнами? (*Аскольд та Дір*)
2. Княгиня - реформаторка? (*Ольга*)
3. Першу козацьку зачіску носив...(*Святослав*)
4. «Іду на Ви» - цей вислів належить...(*Святославу*)
5. Кого з князів і чому вбили древляни? (*Ігоря, за подвійний збір данини*)
6. Який собор збудовано і ким на честь перемоги над печенігами? (*Софійський. Ярослав Мудрий*)
7. Чому Володимира називають Великим?(*За введення християнства*)
8. В якому літописі описано боротьбу із половцями? («*Слово о полку Ігоревім*»)
9. Які міста заснував Данило Галицький? (*Холм, Львів, Кременець, Стіжок*)
- 10.Рік утворення Галицько-Волинського князівства (*1199*)
- 11.Битва на Калці відбулася?(*1223*)
- 12.В 1362 році відбулося остаточне звільнення від монголо-татар Русі-України під час битви на якій річці? (*Синя Вода*)

Князювання Володимира: цікаві факти

Цікаві факти про Володимира Великого

Розширив межі столиці Києва, збудував Десятинну церкву (996).

Першим із руських князів розпочав карбувати власну монету. Його монети називалися златники та срібники.

Використовував особистий знак «тризуб», що став гербом України. Тризуб він карбував на своїх монетах.

Заснував фортифіковані міста — Володимир (988), Володимир-на-Клязьмі (990), Переяслав (992) та інші.

Існує красива легенда, що князь Володимир відправив своїх послів в різні країни для тестування різних релігій. Посли, які перебували в Греції з великим захопленням розповідали про храм святої Софії. «Не знаємо на небі чи ми були чи на землі. Володимир, на якого, справили враження ці слова вирішив прийняти грецьке католицтво.

В 988 році військо князя Володимира обложило візантійське місто Херсонес у Криму. Володимир зажадав від грецьких імператорів віддати йому в дружини їх сестру — царівну Анну. І для цього обіцяв охреститися. Імператори відповіли згодою.

Заснував першу школу у Києві. Князь Володимир Великий. Школи були
Джерело: <https://dovidka.biz.ua/volodimir-velikiy-tsikavi-fakti>

Ярослав Мудрий і культурний розвиток Русі-України

Після тривалої міжусобної боротьби на Київський стіл сідає Ярослав (1019—1054 рр.), прозваний Мудрим, який єдиновладне правив 18 років. Великою мірою він упроваджував усе краще, чого досяг Володимир: розширював кордони держави, зміцнював економічні й дипломатичні зв'язки із західноєвропейськими володарями. Зокрема, він пошлюбив своїх дітей з багатьма королівськими дворами — Польщі, Німеччини, Саксонії, Франції, Скандинавії, Норвегії, Швеції. Про це розповідають скандинавські саги, німецькі хроніки та інші історичні джерела.

Скрізь, куди приходили дочки Ярослава, вони несли із собою багатий посаг, міцні моральні засади та високий рівень культури. Історичні хроніки розповідають про шлюб Анни Ярославни з королем Франції Генріхом I. Ще за життя чоловіка вона стала співправительницею Франції. Це підтверджують багато актів погоджувальними записами: "За згодою дружини моєї..." або "...у присутності королеви Анни". Після смерті Генріха I Анна була регентшею і досить успішно управляла королівством. Із собою вона привезла слов'янське Євангеліє, на якому присягали всі наступні правителі під час коронування. На терени Франції Анна принесла найвищі досягнення культури України-Русі і гідно їх продовжила.

За Ярослава засновуються монастирі Св. Юрія та Св. Ірини, започатковується ячернецтво в Печерах за селом Берестовим, де невдовзі побудований Печерський монастир — майбутній осередок культури. Середченців було багато освічених людей, які навчали грамоти, малювання, мозаїчної справи, переписування книжок, співу. У той час на Русі вже існували нотний спів і нотне (крюкове) письмо.

Ярослав організував світську школу, де близько 300 дітей навчалися грамоти та іноземних мов. При Святій Софії працювали переписувачі та перекладачі книжок, про що літописець говорить: Ярослав "многи книги списав, положив церкви Святой Софии", зібрав першу в Україні бібліотеку.

Ярослав зібрав навколо себе освічених людей — Никона, Нестора-літописця, митрополита Іларіона та ін. Було укладено перший літописний звід, розвивалися писемність та оригінальна література, сформувалися елітні та інтелектуальні династії, наприклад Свенельд, його син Малк-Мстиша, внук Добриня, правнук Костянтин, посадник Новгорода, його син Остромир, для якого переписано відоме Євангеліє, син Остромира воєвода Вишата, син його Ян, діяч часів синів Ярослава — 7 поколінь.

Зібрані Ярославом висококультурні люди, за твердженням М. Грушевського, були першою академією наук України-Русі. Вони уклали "Руську Правду", літописи, літературнізводи, які й сьогодні мають велику цінність.

Ярослав був визначним будівничим. За його правління розпочалося кам'яне будівництво, зокрема, Софії Київської. Київ істотно розширився, обнесений валами, що були складними інженерними спорудами; при цьому було зведено чотири в'їзні брами: Лядську, Жидівську, Угорську та Золоту (пізніше Золоті ворота). Активно розвивалося цивільне будівництво: зводилися дво- і триповерхові будинки з балконами та галереями. На Подолі розміщувалися торговий центр, пристань і 8 ринків. Про це розповідає німецький воїн Тітмар Марзебурзький, що був у Києві в 1018 р.

Доба Ярослава відома також великим піднесенням мистецтва. Храм Софії був своєрідним музеєм, однією з найкращих пам'яток Європи XI ст. Впливи романського, вірменського та візантійського мистецтв злилися в один потік, який дав ту неповторну єдність і своєрідність, чим і нині пишається український народ. Зведення як храмів, так і світських споруд завдяки старанням Ярослава поширилося в усій Україні.

Данило Галицький: цікаві факти з життя

Данило Галицький – один з найвидатніших українських князів, могутній правитель, проникливий політик і дипломат, відчайдушно хоробрий воїн і талановитий полководець. Він був першим та єдиним королем в історії України.

Він був єдиним серед українських князів періоду феодальної роздробленості, хто зумів об'єднати під своєю владою більшість етнічних українських земель. При ньому міжусобиці в наших землях практично закінчилися, а напади поляків, угорців, литовців і половців поступово відійшли в минуле.

Князь розширив територію до Любліна і Перемишля на заході, Мукачєво та Чернівців – на півдні, будував нові міста (Львів, Холм, Угровськ, Данилів) і розвивав старі (Галич, Дорогочин, Володимир). При ньому Галицька Русь стала одною з найбагатших держав в Європі, оскільки князь Данило зумів ефективно використовувати всі переваги вигідного географічного положення своїх земель, а також найбільших родовищ солі.

Все його життя – це боротьба за захист українських земель від численних завойовників.

В 19 років (1223) – один з ініціаторів битви на Калці з монголо-татарами, який вважав, що захищати Батьківщину потрібно на далеких підступах, а не тільки на власній землі. На жаль, князя Данила підтримали не всі, і битва на Калці була програна;

у 37 років (1240) великий князь Київський, який дав бій монголо-татарам, зумів отримати більш “м'яку залежність” від Орди, ніж інші давньоруські землі;

В 50 років офіційний “Король Русі” (аж до смерті у 1264), який отримав титул короля за союз проти монголо-татар.

Майбутній король землі Галицької був старшим сином князя Романа Мстиславовича і його дружини Анни. Його предками по батьківській лінії були славний Володимир Мономах і об'єднувач Польщі Болеслав Кривоустий, по материнській – візантійський імператор Ісак II Ангел.

Мати Данила, Анна, пішла до монастиря, коли її син став князем.

Данило Романович завжди відрізнявся небувалою особистою відвагою. Молодий князь був сміливий, рішучий, щасливий, до того ж мав репутацію безстрашного бійця.

У битві на річці Калка князь волинський Данило рухався зі своїм військом в авангарді. Постійно ходив на вилазки і в розвідку, саме він захопив перших полонених татар. А під час самої битви першим кинувся в саму гущу

ворогів і отримав важке поранення в груди. Його тоді дивом врятували найближчі охоронці.

У 1229 року під час облоги польського міста Каліш князь Данило Романович особисто проник за міські стіни для розвідки. Він перевдягнувся простим боярином, а обличчя закрив глухим шоломом. Почувши, як городяни на своїх зборах сперечаються, здавати їм місто чи ні, князь вийшов в центр і назвав своє справжнє ім'я, а потім запропонував їм капітулювати перед ним особисто. Поляки, вражені такою сміливістю і благородством, погодилися і уклали мирний договір з хоробрим воїном. У 1245 році відбулася битва на річці Сан, в Галицькій землі.

Сам князь Данило розсіяв угорський полк, захопив прапор і розірвав його навпіл. Поразка іноземних армій була повною: сам же воєвода Фірлей потрапив у полон і був там страчений.

Які риси вдачі унаслідував Лев Данилович від батька Данила Галицького? Лев мав енергійний і запальний характер, як і батько. Хоробрість та мудрість також Лев успадкував від батька. Саме він став справжнім лідером князівської династії Романовичів. Він значно розширив батьківські володіння: приєднав до своїх земель Люблінську землю в Польщі й повернув частину Закарпаття, у тому числі й місто Мукачеве. Столицю переніс до Львова.

Джерело: <https://dovidka.biz.ua/danilo-galitskiy-tsikavi-fakti>

Евристична бесіда за питаннями

1. Коли було прийнято християнство і за якого князя? *(988 рік, князь Володимир)*
2. Який вплив мало християнство на внутрішню, зовнішню та культурну спадщину? *(Змінило і докорінно поміняло)*
3. Як називалася доба правління Ярослава Мудрого та Володимира Великого, Данила Галицького? *(Золота доба)*
4. Які спільні риси розвитку обох князівств *(Київського та Галицько-Волинського)* вам відомі? *(Географічне положення на перехресті торгових шляхів, своєрідні політичні та культурні центри тощо)*
5. Що побудував В.Великий, Данило Галицький для укріплення кордонів держави? *(Укріплені споруди та міста)*
6. Куди і чому їздив князь Данило і які наслідки поїздки? *(В Золоту Орду)*
7. Який князь намагався в останнє зміцнити Русь-Україну перед монголо-татарською навалою? *(Володимир Мономах)*
8. Що вам відомо про Ярослава Осмомисла? *(Галицький князь, про нього сказано в «Слові о полку Ігоревім», знав 8 мов, тому має таке ім'я)*

Евристична бесіда «Мікрофон»

1. За якого князя було відкрито школи в Києві, Чернігові, Новгороді та інших містах? *(Володимира)*
2. Ким було написано перший давньоруський літописний звід та яка його назва? *(Митрополит Іларіон, 1037-1039, «Слово про закон і благодать»)*
3. . Коли написано і яка назва першої давньоруської енциклопедії? *(У 1073 р. було створено «Ізборник»)*
4. Який літопис належить перу монаха Нестора? *(«Повість минулих літ»)*
5. Які музичні інструменти були відомі на Русі-Україні? *(Труби, дудки, флейти, гусли)*
6. Яку церкву спорудив князь Володимир в Києві? *(Десятинну)*
7. Який собор збудував князь Ярослав на честь перемоги над половцями *(Софійський собор)*
8. Де було збудовано храм св. Спаса, який продовжив архітектурні традиції Десятинної церкви? *(У Чернігові)*
9. За допомогою чого прикрашалися усі собори Київської Русі? *(прикрашалися мозаїками, фресками, іконами).*
10. При якому монастирі була найвідоміша художня майстерня, та який відомий художник в ній працював? *(Вона діяла в Печерському монастирі, де працював відомий художник Алімпій, який навчався у візантійських майстрів)*

Робота з історичним документом

Прочитайте уривки з «Руської правди» та дайте відповіді на питання:

5. Чи однаково карала «Руська правда» за вбивство представників різних верств руського суспільства: На вашу думку, чому? Чи захищав закон залежні верстви (холопів, челядь?)
6. Які із статей документа підтверджують існування залишків язичництва у давньоруському суспільстві і суперечать християнській моралі?
7. Як «Руська правда» відображала суспільне становище жінок?
8. Порівняйте покарання за вбивство і за крадіжку майна.

- Про вбивство

- «- Коли вб'є чоловік чоловіка, то метиться брат за брата, якщо сини одного батька, чи батька син, якщо племінник чи сестри син; а якщо не буде мститися - то 80 гривень за голову, коли вбитим буде боярин чи княжий тіун.
- - Якщо вбитим буде міщанин, чи купець, чи боярський тіун, або мечник, або ізгой, - то 40 гривень сплатити за нього, за вбивство вільної жінки - 20 гривень.
- - За сільського старосту чи княжого хлібороба - 12 гривень, а за
- смерда (вільний селянин) і холопа (раб) - 5 гривень, за рабиню - 6.
- - За ремісника чи ремісницю - 12 гривень.
- - За жінку-годувальницю - 12 гривень, навіть якщо вона раба».

Найвизначніші культурні пам'ятки Київської Русі-України

Плин часу, наче гумка, стирає з лиця землі багато того, що зведено людьми. Не обійшла ця доля і Києва. Але періодові Київської Русі поталанило: збереглися рештки центру стародавнього Києва — місто Володимира, Ярослава, Ізяслава, планування вулиць та майданів, рештки фундаментів архітектурних споруд, прискіпливо досліджених вченими, монастирські комплекси Києво-Печерської лаври, Видубицького, Межигірського монастирів, Берестового.

Перше місце посідає комплекс Софії Київської — однієї з найвідоміших пам'яток Європи. Софійський собор, завершений 1037 р., був релігійним і культурним центром Русі. Звести такий храм могла лише багата і сильна держава. З огляду на те, що він був розписаний фресками та прикрашений мозаїками не тільки всередині, а й зовні, і навіть підлога викладена мозаїкою, можна уявити, яке враження він справляв на сучасників.

Теми і сюжети мозаїк та фресок різноманітні: канонічні зображення святих, світські мотиви — полювання, скоморохи, портрети засновників собору, суцвіття орнаментів, побудованих на національній основі. Вражає високий художній рівень як закордонних майстрів, так і місцевих художників; їх легко можна розрізнити за стильовими ознаками.

На території Видубицького монастиря збереглися рештки Михайлівської церкви, закладеної 1070 р. біля підніжжя Звіринецької гори на березі Дніпра. Як стверджують хроніки, у 1199—1200 рр. зодчий Петро Милонег у комплексі з цим храмом вимурував могутню підпірну стіну, що нині не збереглася. На околиці Києва у колишньому вотчому монастирі чернігівських Ольговичів, на високому плато у 1144—1146 рр. Виросла Кирилівська церква, що збереглась у перебудованому вигляді. Реконструкція проводилась у XVII—XVIII ст. Частково збереглися фрески XII ст. Наприкінці XIX ст. відомий російський художник М. Врубель виконав ікони до іконостасу та розписи.

Поблизу Києво-Печерської лаври в колишньому Берестові збереглися рештки церкви Спаса, усипальниці київських князів. Тут знаходиться домовина засновника Москви Юрія Долгорукого. У 60-ті роки XX ст. українськими реставраторами в ній розкрито близько 150 кв. м фресок XII ст.

У Києво-Печерській лаврі збереглися уламки Успенського собору, головної колись споруди ансамблю Києво-Печерського монастиря. Його було зведено в 1073—1075 рр., а зруйновано під час Другої світової війни.

Біля Національного музею історії України відкрито фундаменти Десятинної церкви — першого кам'яного храму на Русі. Він був зведений у

989—996 рр., поряд — залишки фундаментів цивільних будинків, які можна побачити на вул. Володимирській та прилеглих до неї районах.

У Золотоворітському сквері — руїни Золотих воріт та валу, що проходив по вулиці Прорізній вниз до Хрещатика та по вулиці Ярославів вал до Львівської площі, Лядських воріт. Залишки Золотих воріт сьогодні накриті декоративною спорудою, яка начебто відтворює Золотоворітську церкву.

На Володимирській гірці у 1108—1113 рр. Було зведено Михайлівський монастир, що був зруйнований у 1934—1935 рр. у зв'язку з будівництвом урядового центру. Від комплексу залишилася тільки трапезна, а з художнього оформлення XII ст. збереглися лише фрески і мозаїки, які встигли зняти до того, як собор було підірвано. Сьогодні їх можна побачити у Третьяковській галереї (Москва), Музеї російського мистецтва (Санкт-Петербург) та Софійському соборі (Київ).

Серед пам'яток, які визначали обличчя стародавнього Києва, варто пригадати Ротонду кінця XII — початку XIII ст., палацові споруди міста Володимира, Михайлівські, Подільські й Лядські ворота, церкви Василівську, Федорівську та ін.

З Київської доби зберігся ансамбль пам'яток X—XII ст. у Чернігові — Спасо-Преображенський собор, закладений князем Мстиславом 1031 р. Цей монументальний храм був, як і Софія Київська, багато оздоблений мозаїками і фресками. Нині залишилися тільки невеликі фрагменти. Поряд стоїть Борисоглібський собор, завершений 1123 р. князем Давидом Святославовичем. Він споруджувався як усипальниця чернігівських князів. На наддніянських пагорбах стоїть Єлецький монастир, заснований близько 1060 р. Головна споруда монастиря — Успенський собор, побудований у XII ст.

Одна з вишуканих пам'яток Київської Русі — церква П'ятниці на торгу, або П'ятницька церква. Точний час спорудження невідомий, фахівці збігаються на думці, що її було збудовано в 90-ті роки XII ст.

Навіть та невелика частина пам'яток, що вціліли і дійшли до нас, дає можливість уявити, як розвивались архітектура і мистецтво Київської Русі.

Початок державотворення. Версії походження слова «Русь»

Київська Русь стала першою могутньою державою на території українських земель. Ця держава відігравала важливе значення в історії Середньовіччя. А тому дуже важливо знати про початок державотворчих процесів в Київській Русі та про її перших князів.

Рушійною силою державотворчих процесів став **розвиток виробництва**. Із удосконаленням землеробських технологій вже не було потреби в обробці землі всім разом. Тепер кожна родина могла обробляти землю самотійно, а тому земля переходила у власність сімей. Самі родини, що мешкали неподалік одна від іншої, об'єднувалися в громади.

Розпочався період **військової демократії**, коли верхівки племені ставали землевласниками, а інше населення було залежним від них.

На зміну племенам утворювалися **князівства**, на чолі кожного стояв свій князь. Князь повинен був захищати свою територію та був змушений утримувати владу. Для цього князь керував військовим укріпленням – своєю дружиною. «**Городи**» стали центрами князівств: сіверяни утворили князівство з центром у Чернігові, поляни заснувалися в Києві. Цим процесом супроводжувалося Велике переселення народів. Люди скоріше об'єднувалися в князівства, коли з зовнішніх боків була постійна загроза від кочових племен.

В Середньому Подніпров'ї утворилося найбільше об'єднання, до складу якого входили древляни, поляни та сіверяни. Літописці називали новоутворення Руссю або Руською землею. Згодом з'явилася назва Київська Русь, адже центром об'єднаних земель став «город» Київ.

Версії походження слова «Русь»:

- від річок Рось, Росава, Росавиця на території нової держави;
- від сарматської мови: rhos – світло;
- з фінської мови як історичну назву території ruotsi.

Велику історію створювали великі князі.

Презентація «Русь – це Україна»

Слайд-2

Метод: психологічної настанови, «метод проєкції»

- **Викладач.** В Замбії є унікальна річка Луапула, що в перекладі означає «та що розсікає». Назва пояснюється тим, що вона розсікає одне озеро, далі тягнеться через гори та долини, потім ще через одне озеро, і нарешті досягає океану. Та особливість цієї річки в тому, що вона не змінює швидкості течії, а також не змішується з водою із озер, через котрі протікає. Рибалки свідчать про те, що риба, яку зловили із тієї річки та озера, відрізняється як і вода на смак...
- Самобутність та історична цілісність української народності дуже схожа на цю річку. Не дивлячись на те, скільки разів культуру нашого народу, включаючи її мову, хотіли потопити, вигубити та просто знищити, а вона існувала, існує та буде існувати як самобутній духовний скарб.

Слайд 3

Мета заняття

- **Викладач.** Під час заняття ми маємо визначити зміни, що відбулися в Київській державі за часів правління Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Данила Галицького та розглянути їх зовнішню та внутрішню політику; з'ясувати значення діяльності князів для розвитку давньоруської держави, навчитися давати характеристику історичним діячам IX - початку XII ст.; прослідкувати культурний розвиток Київської держави, роль Данила Галицького в розбудові Галицько-Волинської держави. А також визначити значення прийняття християнства та подальші наслідки цієї події для розвитку культури України-Русі.
- План**
- 1. Етапи розвитку та становлення державності, князювання Володимира Великого, Ярослава Мудрого та Данила Галицького.
 - 2. Культурний розвиток Русі - України та вплив прийняття християнства на подальший розвиток держави.

Слайд 4

Проблемне питання:

- «Яким чином християнізація Київської Русі-України вплинула на розвиток її державних і культурних традицій?»
-

Слайд 5

Експрес – оцінювання «Історичний орнамент»

Князі, які вперше стали християнами? (Аскольд та Дір)
Княгиня - реформаторка? (Ольга)
Першу козацьку зачіску носив... (Святослав)
«Іду на Ви» - цей вислів належить... (Святославу)
Ного з князів і чому вбили древляни? (Ігоря, за подвійний збір данини)
Який собор збудовано і ким на честь перемоги над печенігами? (Софійський. Ярослав Мудрий)
Чому Володимира називають Великим? (За введення християнства)
В якому літописі описано боротьбу із половцями? («Слово о полку Ігоревім»)
Які міста заснував Данило Галицький? (Холм, Львів, Кременець, Стіжок)
Рік утворення Галицько-Волинського князівства (1199)

Слайд 6

ВІКТОРИНА ЗНАНЬ

- Коли було прийнято християнство і за якого князя? (988 рік, князь Володимир)
- Який вплив мало християнство на внутрішню, зовнішню та культурну спадщину? (Змінило і докорінно поміняло)
- Як називалася доба правління Ярослава Мудрого та Володимира Великого, Данила Галицького? (Золота доба)
- Які спільні риси розвитку обох князівств (Київського та Галицько-Волинського) вам відомі? (Географічне положення на перехресті торгових шляхів, своєрідні політичні та культурні центри тощо)
- Що побудував В. Великий, Данило Галицький для укріплення кордонів держави? (Укріплені споруди та міста)
- Куди і чому їздив князь Данило і які наслідки поїздки? (В Золоту Орду)
- Який князь намагався в останнє зміцнити Русь-Україну перед монголо-татарською навалою? (Володимир Мономах)
- Що вам відомо про Ярослава Осмомисла? (Галицький князь, про нього сказано в «Слові о полку Ігоревім», знав 8 мов, тому має таке ім'я)

Слайд 7

2. Культурний розвиток Русі України та вплив прийняття християнства на подальший розвиток держави.

Орієнтовні відповіді студентів:

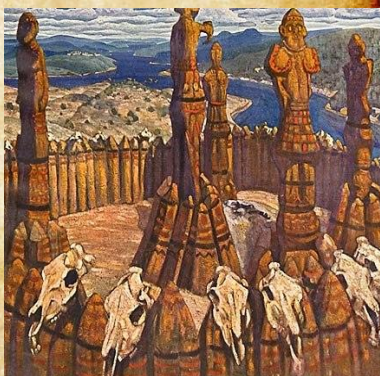

- Великий князь Володимир не обмежився формальним хрещенням Русі.
- Змінивши своє життя, провадив просвітницьку діяльність серед широких мас: зводив храми, підтримував книжне ремесло, засновував бібліотеки, школи.

Слайд 8

Перша релігійна реформа Володимира

- Спочатку в 980 р. Володимир зробив спробу створити в Києві єдиний язичницький пантеон, об'єднавши в ньому верховні божества окремих племен на чолі з Перуном.
- Позитивних наслідків реформа не дала.

Слайд 9

До прийняття християнства за візантійським зразком князь Володимир в 986 р. приймав посольства та розглядав і інші релігії:

Іслам

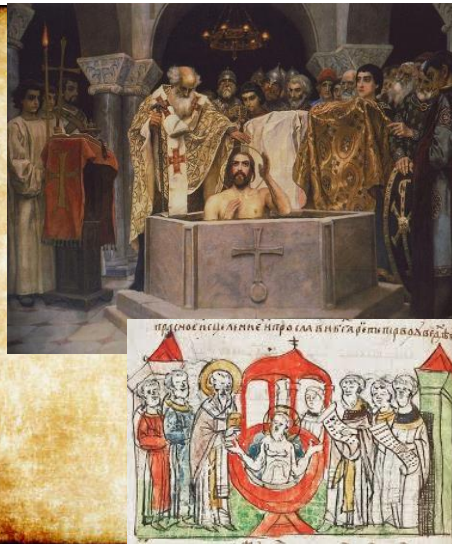
Католицизм

Іудаїзм

Слайд 10

Сам
Володимир
хрестився в
Херсонесі, там
він збудував
церкву святого
Василя – саме
таке ім'я
Володимиру
дали при
хрещенні.

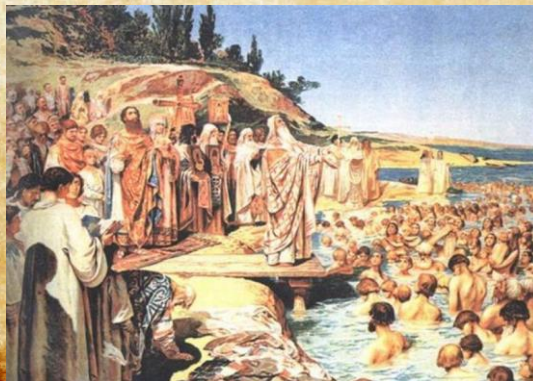
Слайд 11

Робота над джерелом:

«Повелів Володимир поскидати кумирів - тих порубати, а інших вогню оддати. Перуна ж повелів він прив'язати коневі до хвоста і волочити з Гори по Боричевому узвозу на ручай, і дванадцятьох мужів приставив бити його палицями... І, приволявши його, вкинули в Дніпро... Потім же Володимир послав посланців своїх по всьому городу, говорячи: "Якщо не з'явиться хто завтра на ріці - багатий, чи убогий, чи старець, чи раб, - то мені той противником буде". І, це почувши, люди йшли, радуясь, і говорили: "Якби се не добре було, князь і бояри усього б не прийняли". А на завтра вийшов Володимир зі священниками цесаричиними і корсунськими на Дніпро. І зійшлося людей без ліку, і влізли вони у воду, і стояли - ті до шиї, а другі - до грудей. Діти ж не відходили од берега, а інші немовлят держали. Дорослі ж бродили у воді, а священники, стоячи, молитви творили...».

Слайд 12

Ключова подія — масове хрещення у 988 році
мешканців Києва, а згодом і інших міст держави
князем Володимиром I Святославичем, у результаті
чого християнство стало провідною релігією на Русі.

Слайд 13

Спорудження в Києві у 989-996 роках Десятинної церкви – першої кам'яної церкви у Київській Русі. На її побудову та утримання Володимир виділив десяту частину своїх прибутків - звідки і походить назва храму.

Слайд 14

Софіївський собор було закладено 4 листопада 1011 року (за Володимира), а освячення престолу і перша літургія відбулися 11 травня 1018 року (за Ярослава).

Слайд 15

- Для унормування церковного життя у своїй державі Володимир видав Устав, призначивши десятину на утримання церкви, та визначив права духовенства.
- На чолі церкви стояв київський митрополит.
- У великих містах перебували єпископи, які вирішували всі церковні справи своїх єпархій.
- Митрополити та єпископи володіли землями, селами й містами.
- Церква мала власні військо, суд і законодавство. Першим митрополитом, про якого існує згадка в писаних джерелах, був грек Теотемпт.

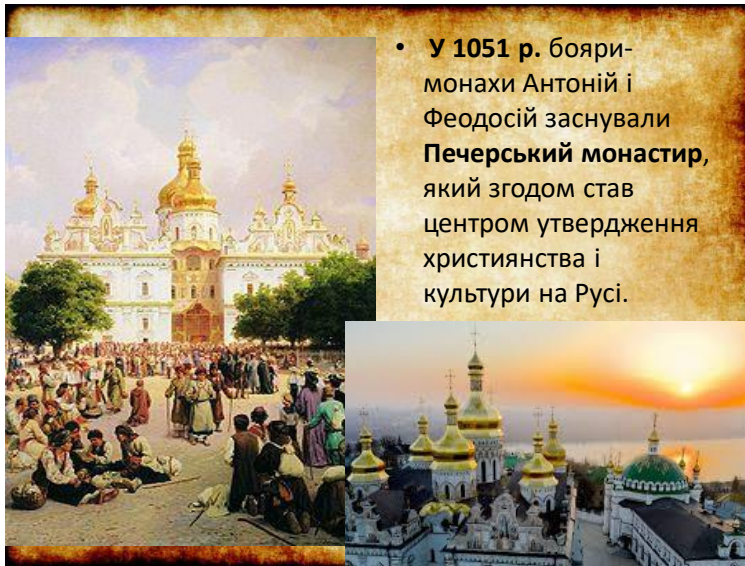
Слайд 16

2. Продовження християнізації Русі-України за Ярослава Мудрого.

- Будівництво храмів, заснування монастирів, увага до церковної організаційної структури, церковної літератури свідчать про розуміння князем Ярославом значення церкви у житті суспільства.
- За правління Ярослава було розширено Статут Володимира, церква отримала нові привілеї.
- Релігійним центром країни став Київ.

Слайд 17

- У 1051 р. бояри-монахи Антоній і Феодосій заснували **Печерський монастир**, який згодом став центром утвердження християнства і культури на Русі.

Слайд 18

Історичне значення запровадження християнства як державної релігії.

- Прийняття християнства сприяло проникненню на Русь досягнень візантійської культури і бурхливому розвитку руської культури.
- Русь-Україна долучилася до європейської цивілізації.
- Розширилися економічні та культурні відносини Київської Русі з європейськими державами.

Слайд 19

- **Методи засвоєння знань: евристична бесіда, «мікрофон»**
- За якого князя було відкрито школи в Києві, Чернігові, Новгороді та інших містах? (*Володимира*)
- Ким було написано перший давньоруський літописний звіт та яка його назва? (*Митрополит Іларіон, 1037-1039, «Слово про закон і благодать»*)
- Коли написано і яка назва першої давньоруської енциклопедії? (*У 1073 р. було створено «Ізборник»*)
- Який літопис належить перу монаха Нестора? (*«Повість минулих літ»*)
- Які музичні інструменти були відомі на Русі-Україні? (*Труби, дудки, флейти, гусли*)
- Яку церкву спорудив князь Володимир в Києві? (*Десятинну*)
- Який собор збудував князь Ярослав на честь перемоги над половцями? (*Софійський собор*)
- Де було збудовано храм св. Спаса, який продовжив архітектурні традиції Десятинної церкви? (*У Чернігові*)
- За допомогою чого прикрашалися усі собори Київської Русі? (*прикрашалися мозаїками, фресками, іконами*).
- При якому монастирі була найвідоміша художня майстерня, та який відомий художник в ній працював? (*Вона діяла в Печерському монастирі, де працював відомий художник Алімпій, який навчався у візантійських майстрів*)

Слайд 20

3. “Руська правда” Ярослава Мудрого.

- «Руська правда» — найвизначніший збірник стародавнього руського права, важливе джерело для дослідження середньовічної історії права та суспільних відносин Русі.
- Оригіналу Руської правди не знайдено, натомість збереглася значна кількість її списків з XIII—XVIII ст. Досі відкрито їх більше 100.
- Історія постановня Руської правди та її списків, що їх поділяють на три редакції (**коротку, широку і скорочену**), ще досі не є повністю досліджена.
- Руську правду (коротку редакцію) відкрив В. М. Татищев 1738 р. в тексті **Новгородського літопису**, написаного у 1440-их роках

Слайд 21

Перша сторінка Синодального списку Руської правди: “Суд ЯРОСЛАВЛЬ ВОЛОДИМЪРИЧЬ. ПРАВДА РОУСЬСКАЯ...”

Золотий ковчег для зберігання «Руської правди»

Слайд 22

Слайд 23

“Правда Ярослава” складалася з 18 статей:

- обмежено право помсти;
- встановлювалися грошові покарання за вбивство або скалічення;
- грошові покарання залежали від соціального стану потерпілого;
- охороняла приватну власність та її власника;
- закріпила нерівноправність осіб різних соціальних верств;
- найбільшими правами користувався князь, якому йшла частина штрафів, що накладали на злочинців.

Слайд 24

Прочитайте уривки з «Руської правди» та дайте відповіді на питання:

- Чи однаково карала «Руська правда» за вбивство представників різних верств руського суспільства: На вашу думку, чому? Чи захищав закон залежні верстви (холопів, челядь?)
- Які із статей документа підтверджують існування залишків язичництва у давньоруському суспільстві і суперечать християнській моралі?
- Як «Руська правда» відображала суспільне становище жінок?
- Порівняйте покарання за вбивство і за крадіжку майна.

Слайд 25

Прочитайте уривки з «Руської правди» та дайте відповіді на питання:

- Про вбивство
- «- Коли вб'є чоловік чоловіка, то метиться брат за брата, якщо сини одного батька, чи батька син, якщо племінник чи сестри син; а якщо не буде мститися - то 80 гривень за голову, коли вбитим буде боярин чи княжий тіун.
- - Якщо вбитим буде міщанин, чи купець, чи боярський тіун, або мечник, або ізгой, - то 40 гривень сплатити за нього, за вбивство вільної жінки - 20 гривень.
- - За сільського старосту чи княжого хлібороба - 12 гривень, а за смерда (вільний селянин) і холопа (раб) - 5 гривень, за рабину - 6.
- - За ремісника чи ремісницю - 12 гривень.
- - За жінку-годувальницю - 12 гривень, навіть якщо вона раба».

Слайд 26

- **Розв'язування проблемного завдання теми: «Яким чином християнізація Київської Русі вплинула на розвиток її державних і культурних традицій?».**
- Підведення підсумків заняття.
- Володимир землю зорав, Ярослав засіяв”- цим образним висловом літописець підкреслив наступність державних заходів Ярослава Мудрого щодо політики його батька — князя Володимира Святого. Стосувалися вони передусім справи поширення християнства, проте цілком справедливими є й до інших напрямків політичної діяльності. Ярослав Мудрий докладав багато зусиль для збереження територіальної цілісності та єдності Руської держави.
- Данило Романович, який походив з династії Романовичів, відновив і розбудував Галицько-Волинську державу, створену його батьком Романом Великим. Правління Данила Галицького також вважається періодом найбільшого економічного, політичного й культурного піднесення держави.
- Домашнє завдання: написати повідомлення на тему: «Писемність та літописання Русі-України та Галицько- Волинської держави».

ВИСНОВКИ

Дане заняття *«Україна-Русь: політико-економічний та культурний розвиток»* покликане відкрити історичну правду про історію походження та розвитку України як держави та нації. Саме історичні джерела: документи, літописи, пам'ятки культури, археологічні знахідки покликані слугувати фундаментом будь-якого пізнання істини. Фактичний матеріал, а не домисли людей, які спростовує сама історія, мають стати стовпами опори в підході до вирішення будь-якого спірного питання. Особливого значення цей підхід набуває тоді, коли йдеться про існування цілої нації та культури. Саме тому на протязі десятиліть з українських музеїв викрадалися історико-літературні докази та культурні джерела та витoki існування українського народу, пам'ятки його етнічності, культури, як духовної так і матеріальної.

Велику роль у розбудові та становленні української держави Русі відіграла діяльність українських князів, зокрема Володимира Великого, Ярослава Мудрого та Данила Галицького. Саме їх реформи, культурні надбання, писані закони («Руська правда Ярослава Мудрого» та «Правда Ярославичів») є скарбницею доказів існування нашої держави - України.

Застосування даних знань та залучення до їх практичного використання молодого покоління – це наша задача як викладачів. Тим більше, той історичний час, в якому ми живемо вимагає від нас, педагогічних працівників сучасності, бути носіями правди, яка базується на реальному фактичному матеріалі і може бути корисною при будь-якій нагоді.

Тому нашою духовною зброєю мають бути знання про історію культури та державотворчих процесів, які проходили на українських землях від самого початку і до сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Історія України в документах і матеріалах. - Т.1: Київська Русь і феодальні князівства XII-XIII ст. - К.: АН УРСР, 1939. - 293 с.
2. Повість минулих літ. 4.2. - М.-Л.: АН УРСР, 1950. - 404 с.
3. Хрестоматія з історії Української РСР: В 2-хт. - Т.1. - К.: Рад.школа, 1959. - 747 с.
4. Бойко О. Історія України. К. -2002;
5. Білоцерківський В. Історія України: Навчальний посібник. — К.- 2007.
6. Історія України за ред. Смолія. К.,- 2000;
7. Кульчицький С. Історія України. К.,- 1997;

Додаткова:

1. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-хт. Т.1. - К.: Либідь, 1992. - 640с
2. Смолій В. Енциклопедія історії України. К., 2004;
3. Ісакова Н. Історія України у схемах і таблицях К., 2005.

Рецензія

Дана методична розробка актуальна тому, що зараз, в ході широкомасштабної інтервенції росії та «гібридної» війни нагально постало питання нового відродження історії та культури Русі- України.

Путінський «руській мір» за допомогою відкритого знищення культурної спадщини України – Русі, намагається повністю знищити українську культуру і націю. Тому дана методична робота є складовим компонентом правдивої подачі інформації щодо цього питання.

В першу чергу дана робота відображає реальну картину розвитку культури на українських землях протягом княжої доби. Важлива роль надається християнізації Русі-України та вплив на подальший культурний розвиток.

Внесок князів Володимира Великого, Ярослава Мудрого та Данила Галицького, які лишили вагомий слід в історії культури «золотої» доби розвитку Русі-України.

Відкрите заняття «Україна – Русь: політико - економічний та культурний розвиток» подано у виді семінару-конференції, метою якого є закріплення знань з даної теми та розвиток умінь систематизувати дану інформацію та визначити значення прийняття християнства на культурний розвиток давньоруської держави.

Основні методи та вправи, використані в роботі, сприяють формуванню особистості, здатної критично мислити та сприймати інформацію, аналізуючи та адаптуючи її до сучасних політичних подій, у вирі яких ми знаходимось.